

Universitätsbibliothek Wuppertal

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvae Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1615

Ad Neronem Cæsarem de clementia liber secundus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.
Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-466](#)

L. ANNÆI SENECAE
 AD NERONEM CAESAREM
 DE CLEMENTIA
 LIBER SECUNDVS.

ARGVMENTVM ET ORDO.

TERVM Neronis laudatio, & generosæ eius vocis. Tum ad secundam partem transit, Naturam Clementiæ, ipsæ r̄que definit. Magis aperit à vitio contrario, & Crudelitatem producit ac describit. Fines deinde suos Clementiæ dat, quam à misericordiâ vult remotam: nam hanc Stoicis virtutum esse. Neque Ignoscere etiam, aut Veniam dare concedit: sed Parcere, Consulere, & quæ verbis magis, quam rebus, illi distinguunt. Hic libri finis, sed non Materiæ: & ex diuisione liquet multa abesse, temporum vitio sublata. Dolendum in tam pulchrâ tractatione: nec secundus hic liber, opinor, primo cesserit.

CAPVT PRIMVM.

T¹ de clementiâ scriberem, Nero Cæsar, vna me vox tua maximè compulit: quam ego non sine admiratione, &, cùm diceretur, audisse me inimi, & deinde aliis narrasse. Vocem generosam, magni animi, magnæ lenitatis: quæ non composita, nec alienis auribus² data, subito erupit; sed bonitatem tuam³ cum fortunâ tuâ litigantem in medium adduxit. Animaduersurus in⁴ latrones duos Burrus præfectus tuus, vir egregius, & tibi Princi⁵ natus, exigebat à te, scriberes, in quos &⁶ ex quâ caufâ animaduerti velles. hoc sœpè dilatum, ut aliquando fieret, instabat. Inuitus inuito cùm chartam protulisset, tra-deret-

COMMENTARIUS.

CAP. I. I. VT DE CLEMENTIA.] Miror dubitari, an pars sit & sequela superioris libri. nam quid clarius? sed & quæ proposuit dicēda suprà, cap. III. eorum pars in hoc libri fragmento. At enim orditur, quid ad rem? ipse & alij ita solent, nec indecorè, quasi post quietem spiritu recepto; & iuem excitandi lectoris.

2. DATA SVBITO.] Meus liber, subito data crepuit.

3. CVM FORTVNA.] Quæ iustitiam à Principe exerceri volebat; illa negabat.

4. LATRONES.] Si in communes aliquos latrones, nescio an hoc ius vel animaduersio Præfecti Præ-

torio: si in latrones, id est stipatores, sine simpliciter graffatores milites, recte. Cogitandum est, enim uero illi de grege latrones, ad Prefectum urbis potius spectabant, si tamen in urbe aut iuxta facinus: at militares, ad istum.

5. NATVS.] Ita Muretus, & argutâ sententiâ, quasi ille Præfectus optimus, dignus opimo Principe esset; & in id eni à Deo datus. Libri tamen scripti, notus: quod est dilutius.

6. SCRIBERES.] Meus, ut scriberes. vellem, subscriberes.

7. EX QVA CAVSSA.] Elogium sine titulus igitur criminis subscribi à Principe solet, etiam tunc cum essent damnati. Singularis huic ritui locus in Ammia-

Aderetque, exclamasti: ⁸ *Vellem nescire litteras.* O dignam vocē, quam audirent omnes gentes, quae Romanum imperium incolunt, quæque iuxta iacent ⁹ dubiæ libertatis, quæque ¹⁰ se contra viribus aut animis attollunt! O vocem, in concionem omnium mortalium mittendam, in cuius verba Principes ¹¹ regesq; iurent! O vocem publicā generis humani innocentia ¹² dignam, cui redderetur ¹³ antiquum illud sacerulum! Nunc profecto consentire decebat ad æquum bonumque, expulsā alieni cupiditate, ex quâ omne animi malum oritur: pietatem integratatemque, cum fide ac modestia, surgere: & virtus diuturno abusa regno, tandem felici ac puro sacerculo dare locum. **F**uturum hoc, Cæsar, ex magnâ parte sperare & ¹⁴ confiteri libet. tradetur ista animi tui mansuetudo, diffundeturque paullatum per omne imperij corpus, & cuncta in similitudinem tui formabuntur. A capite bona valetudo. inde omnia vegeta sunt atque erecta, aut languore demissa: prout animus eoruin viget, aut marcescit. Et erunt ciues, erunt socij digni hac bonitate: & in totum orbem recti mores reuertentur. parcerur vbiique ¹⁵ manibus. Diutius

II.

B me morari h̄c patere, non vt blandiar auribus tuis: ¹⁶ nec enim mihi hic mos est. maluerim veris offendere, quām placere adulando. quid ergo est, ¹⁷ propter quod benè factis dictisque tuis quām familiarissimum esse te cupio? vt quod nūc natura & impetus est, ¹⁸ fiat iudicium. Illud mecum considero, multas voces magnas, sed detestabiles, in vitam humanam peruenisse, celebresque vulgo ferri: vt illam, ¹⁹ *Oderint, dum metuant.* Cui Græcus ²⁰ versus similis est, qui *se mortuo terram misceri ignibus iubet:* & alia huius notæ. Ac nescio quomodo, ingenia ²¹ immania & inuisa, materiā secundiori expresse-

runt

Ammiani xxx. de Valentiniā saceriore naturâ. Et ita erat effusior ad nocendum, vt nullum aliquando damnatorum capitū, eriperet morte, subscriptionis elogio leni: cùm id etiam Principes interdum fecerint sacerissimi. Itaque subscribere solent, & id cùm damnati essent, ac mitiore titulo interdum tollere aut temperare pœnam.

8. VELLEM NESCIRE.] *Similis affectus in Biane olim. qui damnaturus aliquem, lacrimas emisit ubertim. & dicente quodam, Quid ita idem ille & damnas, & fles?* Quia, inquit, naturæ affectum dare, necessarium est; legi autem, sententiam: *Stobæus, de Magistratu.* Porro dictum ipsum Nero-nis, totidem verbis, & narratione simili in Suetonio, cap. x. nisi quod ille acrius effert voculâ additâ, Quām vellem n. l.

9. DVBLÆ LIBERT.] *Limitaneæ gentes, & que, ut potentior ingruit, huc illuc in seruitium eunt.*

10. SE CONTRA.] *Quæ manifestò hostes.*

11. REGESQUE IVRENT.] *Meus & plerique scripti, iuramentum faciant. Quod puriter Latinè non dici, verè Muretus monuit; ideoq; alteram vocem ablegavit, & hanc recidit. At ego fecerim, iurent, & faciant. quod est, iurent in ea verba; nec id tantum, sed ita faciant seruentq;.* Vult autem Seneca iurari in ea verba, non ut Reges ἀπλοῦς & simpliciter litteras nesciant: sed ut eo fine damnandi nesciant, & scribant subscriptantq; clementie proniores.

12. DIGNAM, CVI.] *Vellem insitâ particulâ, & cui. Muretus, prater libros, hæc mutauerat.*

13. ANTIQVM.] *Saturnium.*

— cùm vindice nullo,
Sponte sua sine lege fidem rectumq; colebant.

CAP. II. 14. CONFITERI.] *An magis, considerere?*

15. MANIBVS.] *Scripti omnes, manibus tuis,*

voce additâ. Prior lectio & sententia bona est: nūc quam vis, cædes, raptus regnabunt. nec posterior inepta: non opus erit manus te mouere ad coercendum, aut puniendum. Siue aliter, defuncti tui manibus nemo insultabit: et si hoc suffigidum.

16. NEC ENIM MIHI.] *Ita idem Seneca (in Taciti xv. Annali) in mandatis ad Neronem ultimis: Nec sibi promptum in adulationes ingenium. idque nulli magis gnarum, quām Neroni, qui sacerdotiis libertatem Senecæ, quām seruitum expertus esset. O bonum apud Principem ingenium! facite vos qui in Aulâ, & pro fortunâ eius, non cum confortu-nâ, loquimini.*

17. PROPTER QVOD.] *Meus & quidam, præter id quod. Tunc sis periodus sic concinnanda. Quid ergo est? præter id, quod benè f. d. t. q. f esse te cupio, vt q. n. n. e. i. c. fiat iudicium: illud mecum considero. Sed à vulgata vix abeo.*

18. FIAT IUDICIVM.] *Quod bonitate nature impulsus fecisti; ratione & iudicio, cùm sic laudabile id vides, usurpes atque iteres.*

19. ODERINT.] *De Irâ lib. I. cap. vlt.*

20. VERSVS SIMILIS.] *Quem idem hic Nero (ab, quæ mutatio!) in deterius etiam verit. Nam dicente quodam in sermone communi, "E' μοι θά- * Me terra νότος γαῖα μιχθήτω πυρί: Imò, inquit, * E' μοι δέ funeto mi-ζῶντος. Atque ita fecit, Phæthon orbis terra. Porro fecatur igni- * Me verd & Cicero De Finibus III. hunc versum tangit: Illa viuo. vox scelerata atque inhumana eorum, qui negant se recusare, quo minus, ipsis mortuis, terrarum omnium deflagratio consequatur: quod vulgari quodam versu Græco pronuntiare solent. Atque idem hic crebro in ore Tiberij fuit, vt Dio libro LVII. scribit.*

21. IMMANIA.] *Fero & capio; nec scio tamen an non potius scripsit, nescio quomodo ingenia, immania & inuisa materiâ, secundiori ore expresse-runt s. v. Considera.*

runt sensus vehementes & concitatos. Nullam adhuc vocem audiui ex bonolenique A
animosam. Quid ergo est? ut raro, inuitus, & cum magnâ cunctatione, ita aliquando

III. scribas necesse est istud, quod tibi in odium litteras adduxit: sed, sicut facis, cum magnâ cunctatione, cum multis dilationibus. Et ne forte decipiatur nos speciosum clementia nomen aliquando, & in contrarium abducatur: videamus quid sit clementia, qualisq; sit, & quos fines habeat. Clementia est temperantia animi, in potestate vlciscendi: vel, lenitas superioris aduersus inferiorem in constituendis poenis. Plures proponere, est tutius; ne vna definitio parum rem comprehendat; & ut ita dicam,²³ formulâ excidat. Itaque dici potest & inclinatio animi ad lenitatem in poenâ exigendâ. Illa finitio contradictiones inueniet, quamvis maximè ad verum accedat, si dixerimus, clementiam esse moderationem aliquid ex meritâ ac debitâ poenâ remittentem. reclamabitur, nullam virtutem quicquam²⁴ minus debito facere. Atqui hoc omnes intelligunt, clementiam esse, quæ se flectit citra id, quod²⁵ merito constitui posset. Huic contrariam imperiti pu-

IV. tant seueritatem; sed nulla virtus virtuti contraria est. Quid ergo opponitur cle- B
mentiae? Crudelitas, quæ nihil aliud est, quam atrocitas animi in exigendis poenis. Sed quidam non exigunt poenas, crudeles tamen sunt: tamquam, qui ignotos homines & obuios non in compendium, sed occidendi caussâ occidunt. Nec interficere contenti, sa- uiunt; ut²⁶ Sinis ille &²⁷ Procrustes, & piratæ, qui captos verberant, & in ignem viuos imponunt. Hæc crudelitas quidem: sed quia nec vltionem sequitur (non enim læsa est) nec peccato alicui irascitur (nullum enim antecessit crimen) extra finitionem nostram cadit: quæ finitio continebat in exigendis poenis intemperantiam animi. Possimus dicere, non esse hanc crudelitatem, sed feritatem, cui voluptati saevitia est: possimus insania vocare. nam varia sunt genera eius, & nullum certius, quam quod in cædes homi- num & laniationes peruenit. Illos ergo crudeles vocabo, qui puniendi caussam habent, modum non habent. Sicut in Phalari, quem aiunt non quidem in homines innocentes, sed super humanum ac probabilem modum saeuisse. Possimus effugere cauillationem, & ita finire, ut sit crudelitas, inclinatio animi ad asperiora. Hanc clementia repellit lon- C
gius à se: nam seueritatem illi²⁸ conuenire, certum est. Ad rem pertinet, querere hoc loco, quid sit misericordia. Plerique enim ut virtutem eam laudant, & bonum homi- nem vocant misericordem: hæc autem vitium animi est.²⁹ Vtraque circa seueritatem, circaque clementiam posita sunt: quæ vitare debemus, ne per speciem seueritatis in cru- delitatem, neve per speciem clementiae in misericordiam incidamus. In hoc, leuiore pe- riculo erratur, sed par error est à vero recendentium. Ergo quemadmodum religio deos colit, supersticio³⁰ violat: ita clementiam mansuetudinemq; omnes boni præsta- bunt, misericordiam autem vitabunt. Est enim vitium pusilli animi, ad speciem alieno- rum malorum succidentis. Itaque pessimo cuique familiarissima est. Anus & mulier- culæ

22. ANIMOSAM.] Quid mirum? nam bonitas placida est, & iacens: nec impetum in verbis, cum in animo non habeat, capit.

CAP. III. 23. FORMVL A EXC.] Iuris ver- bum, qui in ordinario iudicio agebant petebantq; conceptis verbis facebant: si plus minuse dixissent, causâ & formulâ cadebant. Vide Epist. XLVIII.

24. MINVS DEBITO.] Nam in modo est virtus, nec ultra aut citra stat.

25. MERITO POSSET.] Respondet. potuisse merito fieri; & non potuisse. utrumque cum modo, & sine culpâ. Illud, Seueritas fuisset; at hoc Clem- entia.

CAP. IV. 26. SINIS ILLE.] Famosus in Isthmo Latro, qui homines arboribus flexis curuatisq; alligabat, & sic dabat distrahendos. Inde tituox autem cognomento dictus, curuator pinorum. Plutarchus in Theseo, Apollodorus III. Biblioth. Pausanias ini-

tio lib. II. poëta passim. Libri tamen quidam, ut meus, Busiris: quod refuto, quia iungi Sinn in Procruste, qui sequitur, melius.

D
27. PROCRVSTES.] Ab eodem Theseo occisus in Atticâ, ad Cephissum annem; Pausanias lib. I. Plu- tarthus in Theseo, poëta.

28. CONVENIRE.] Meus & alijs scripti voce in- fertâ conuenire, adesse, certum est. Pertinet. Quidam pro adesse, habent ad rem: ex quo Era/mi hæc lectio manauit. nec damno. Cur tamen illa scri- pta displiceat? Conuerit & semper ei adest. Si tenes, tum Pertinet querere, erit ut in libris legum, Per- tinet scire, queri, & plura.

29. VTRAQVE.] Crudelitas, & Misericordia.

CAP. V. 30. VIOLAT.] Seneca epist. ultimâ: Supersticio error insanus est, amandos timet; quos colit, violat.

31. Ne-

Aculæ sunt, quæ lacrimis nocentissimorum mouentur, quæ si liceret, carcerem effringent. Misericordia non caussam, sed fortunam spectat; clementia rationi accedit. Scio malè audire apud imperitos sectā Stoicorum, tamquam nimis duram, & minimè principibus regibusque bonum daturam consilium. Obiicitur enim illi, quod sapientem negat misereri, negat ignoscere. Hæc si perse ponantur, invisa sunt. videntur enim nullam spem relinquere humanis erroribus, sed omnia delicta ad pœnā deducere. Quod si est, quid hac sectā durius, quæ dediscere humanitatem iubet, portumque aduersus fortunam certissimum mutuo auxilio cludit? Sed nulla secta benignior leniorque est, nulla amantior hominum, & communibus bonis attenior: ut propositum sit usui esse aut auxilio, nec sibi tantum, sed vniuersis singulisque consilere. Misericordia est ægritudo animi, ob alienarum miseriārum speciem: aut tristitia ex alienis malis concepta, quæ accidere imminenteribus credit. Ægritudo autem in sapientem virum non cadit: serena eius mens est, nec quidquam incidere potest quod illam obducat. Nihil æquè

Bhominem, quām magnus animus decet: non potest autem magnus esse idem, si metus & mæror confundit, si mentem obduecit & contrahit. Hoc sapienti ne in suis quidem accidet calamitatibus, sed omnem fortunæ iram reuerberabit, & ante se franget. eadem semper faciem seruabit, placidam & inconcussam: quod facere non posset, si tristitiam reciperet. Adiice, quod sapiens prouidet, & in expedito consilium habet: nunquam autem liquidum sincerumque ex turbido venit. Tristitia enim inhabilis est ad dispiciendas res, utilia excogitanda, periculosa vitanda, æqua æstimanda. Ergo non miseretur, quia & sine miseriā animi non fit. ceterū omnia, quæ qui miserentur, dolentes facerent: hic libens & alacri animo faciet. Succurret alienis lacrimis, non VI. accedet: dabit manum naufrago, exsuli hospitium, egenti stipem, non hanc contumeliosam, quā pars maior horum qui se misericordes videri volunt, abiicit & fastidit quos adiuuat, contingue ab his timet: sed ut homo homini, ex communi dabit. Donabit lacrimis maternis filium, & cathenas solui iubebit, & ludo eximet, & cadaueretiam

Cnoxium sepeliet. At faciet ista tranquillâ mente, vultu suo. Ergo non miserebitur sapiens, sed succurret, sed proderit, in commune auxilium natus, ac publicum bonum, ex quo dabit cuique partem: etiam ad calamitosos, proportione, improbandos & emendandos, bonitateim suam permittet. Afflictis verò, & fortius laborantibus, multo libenter subueniet. Quotiens poterit, fortunæ intercedet. ubi enim opibus potius vtetur, aut viribus, quām ad restituenda quæ casus impulit? Vultum quidem non deiicit, nec ani-

31. NEGAT MISERERI.] *Dogma illorum: Εἰ λέγουσί τε μὴ εἶ (τὰς σοφάς) συγγνῶντες ἔχειν μηδενί. μὴ δὲ παρέπει τὰς ἐπὶ τῷ γόμφῳ βούλας ταῖς κολατέσι:* Misericordes non esse sapientes, neque veniam cuiquam dare. non enim omittente pœnas legibus constitutas. *Refutat Augustinus lib. IX. & lib. XIII. De Ciuit. Vide me Manuduct. III. D Dissertat. XIX.*

32. QVID HAC SECTA.] *Ista ab aliâ manu & nouiriâ sunt: veteres scripti, Quidni hac scientiâ, quæ dediscere. Meus pariter, nisi quod huius pro hac, vel haec, ut quidam. Profecto legendum, Quod si est, quidni huic succenseas, quæ.*

33. MVTVO AVX.] *Mens Seneca poscit, mutuum auxilium, vel certe mutui auxiliij. Potes tamen & vulgatum sic capere.*

34. COMMVNIBVS.] *Amicus emendat, ductu quorundam librorum, communis boni: & id magis Latinum putat. Ego, cum Attendo tibi & tuis dicimus, hoc quoque arbitror posse.*

35. CONCEPTA.] *Scripti, contra: ex quo recte Gruterus, contracta. Occurrebat etiam, coorta.*

36. ET ANTE SE.] *Fallor, aut fuit: & stante se*

franget. Ipse stans & rectus ex deiicit, conteretque.

35. AEQUA.] *Omnino, æquæ, ut scripti: id est, æquiter & iuste res & pericula taxanda.*

36. CETERVM OMNIA.] *Mira & hic diuersitas in scriptis. quorum meliores. Cetera omnia quæque miseretur volo facere, libens & aliis omniō faciet. Ita meus, nec v. id ē diuertiri Gruterianus quos, si libet, vide. Ego faciebam: Cetera omnia, quæ qui miseretur solet facere, libens & aliis animo faciet. vel potius altus animo.*

CAP. VI. 39. MANVM.] *Vnus aliquis liber, naulum ingerit: non hic opportunè.*

40. EX COMMVN.] *Quia communia hec bona, à naturâ: lex diuisit.*

41. LVDO EXIMET.] *Bestiario vel gladiatorio, ubi publicâ vel priuatâ seruitute attinebantur.*

42. FORTIVS.] *Pincianus pulchrè & verè, fortuitis. Prætuit de improbandis vel emendandis, id est quos culpa sua premit: at nunc de tuis, quos fortuna. & his promptius subueniri, æquum est.*

43. INTERCEDET.] *Impediet eius vim & cursum. si enim aut moram, ut Tribunus, decreto eius dabit.*

animum, ⁴⁴ ad ærufcantis ciuis aut pannosi aridam ⁴⁵ faciem, & ⁴⁶ obnixam baculo A senectutem: ceterum omnibus dignis proderit, & deorum more, calamitosos ⁴⁷ propitius respiciet. Misericordia vicina est miseriæ: habet enim aliquid, trahitque ex eâ. Imbecilles oculos esse scias, qui ad alienam lippitudinem & ipsi suffunduntur: tam meherculè, quām morbum esse, non hilaritatem, semper aridere ridentibus, & ad omnium ⁴⁸ oscitationem ipsum quoque os diducere. Misericordia vitium ast animorū, nimis ini-
seriæ fauentium: quam si quis à sapiente exigit, propè est, ut lamentationem exigit, & VII. in alienis funeribus gemitus. At quare ⁴⁹ non ignoscat, ⁵⁰ dicam. Constituamus nunc quoque quid sit venia, ut sciamus dari illam à sapiente non debere. Venia est pœnae meritæ remissio. Hanc sapiens quare non debeat dare, reddunt rationem diutiū, quibus hoc propositum est. Ego ut breuiter, tamquam ⁵¹ in alieno iudicio dicam: ei ignoscitur qui puniri debuit: sapiens autem nihil facit quod non debet, nihil prætermittit quod debet. itaque pœnam quam exigere debet, non donat: sed illud quod ex ve- niâ consequi vis, ⁵² honestiore tibi viâ tribuit. Parcit enim sapiens, consultit & corrigit. B Idem facit, quod si ignoscet, nec ignoscit: quoniam qui ignoscit, fatetur aliquid se, quod fieri debuit, omisisse. Aliquem verbis tantum admonebit, pœnâ non afficiet, ⁵³ ætatatem eius emendabilem intuens: aliquem ⁵⁴ inuidiâ criminis manifestè laborantem, iubebit incolunem esse: quia deceptus est, quia per vinum lapsus. Hostes dimittet sal- uos, aliquando etiam laudatos, si honestis caussis pro fide, pro fœdere, pro libertate in bellum accincti sunt. Hæc omnia non venia, sed clementiæ opera sunt. Clementia ⁵⁵ liberum arbitrium habet: non ⁵⁶ sub formulâ, sed ex æquo & bono iudicat. & absoluere illi licet, & quanti vult, ⁵⁷ taxare litem. Nihil ex his facit, tamquam iusto minus fecerit, sed tamquam id quod constituit, iustissimum sit. Ignoscere autem est, quæ iudicas punienda, non punire. Venia, debitæ pœnae remissio est: clementia hoc primùm præstat, ut quos dimittit, nihil aliud illos pati debuisse pronuntiet. Plenior est ergo, quām venia, & honestior. De verbo (ut mea fert opinio) controuersia est, de re quidem conuenit. Sapiens multa remittet, multos parvum sani, sed sana bilis ingenij, seruabit. Agricolas C bonos imitabitur, qui non tantum rectas proceraſq; arbores colunt: sed illis quoque quas aliqua deprauavit causa, adminicula quibus regantur, applicant. Alias circumcidunt, ne proceritate rami premant: quasdam infirmas vitio loci, nutriunt: quibusdam, alienâ vimbrâ laborantibus, cælum aperiunt. Secundum hæc, videbit perfectus sapiens, quod ingenium quâ ratione tractandum sit, quo modo in rectum praua flectantur. *

Multa desunt.

44. AD ÆRVSCANTIS.] Optimè ista idem optimus Censor (Pincianum dico) ductu librorum. Meus quidem vix unâ litterâ aliter: obcoruscantis ciuis. Æruscator, & Æsculator (in Glossis) χαλκολόγος, qui æra minuta rogant & colligunt.

45. FACIEM.] Scripti, maciem.

46. OBNIXAM.] Meus, obnoxiam, quod seruem.

47. PROPITIVS.] Ex formulâ quâ dīj rogabantur, Volentes & propitijs esse.

48. OSCITATIONEM.] Quod virium, Oscedo dictum.

49. NON IGNOSCAT.] Stoicum hoc dogma pluribus in Stobeo (incerto auctore) explicatur, Serm. De magistratu. Et eō facit Sophocles, germanus in plerisque Stoicus:

Oὐ τὸν πανέργων οἴκτος, αλλὰ τὸ δίκαιος:

Non improborum, at iuris est miseratio.

Euripides autem contrà, hoc dogma suggerit:

Ἐντι δ' οἴκτος κακθία μηδεδαυ,

Σοφοῖς δ' ἀερπόν.

Miseratio impertitæ numquam insita est,

Sed mentibus sapientium.

50. DICAM.] Mirum. omnes scripti, vacuam: atque illud substituit, an restituit, primus Pincianus. Eruebam: vis dicam?

CAP. VII. 51. IN ALIENO.] Quia non ad hanc rem propriè, de quâ agitur: interuenit & intercurrit.

52. HONESTIORE.] Verbis aliis, re eadem, ut sèpè Stoici. λογουαχία est.

53. ÆTATEM.] Iuuenilem, quæ flecti potest.

54. INVIDA CRIM.] Quod attollunt & augent inimici. ipsum intuentur, non occasionem, aut causam.

55. LIBERVM ARBITR.] Atque id discrimin inter Arbitrum & Indicem; quod ille quantum æquius melius definit: iste, rigidè, ut petitum est, & directe. Vide De Benef. III. cap. 111. Brisson. III. Formular.

56. SVB FORMVLA.] Quâ agitur, petiturve. Suprà, cap. III. Et Fabius: Deprecatio rara est, & apud eos solos iudices, qui nullâ certâ pronunciandi formâ tenentur.

57. TAXARE.] Aestimare quanti res sit, que in iudicium venit.

L. AN-